

LAB 1 ARCHIVING BY DESIGN

In LAB 1 ontdekken de leerlingen de verhalen die in de middeleeuwse Amsterdamse gasthuisarchieven verscholen liggen. In de creatieve opdracht maken ze een GIFje, waarbij ze zichtbaar het heden en verleden koppelen.

Onderdelen:

- Introductie
- Bronnen en verhalen
- Onderzoek
- Creatieve opdracht
- Reflectie

Benodigheden:

- Presentatie voor de leerlingen
- Voor ieder team prints van de bronnen (bijlagen)
- Mobiele telefoons

---

1. Introductie

⇒ Presentatie: Docent legt het project uit.

Stichting Middeleeuwse Archieven Amsterdam (SMAA) en het Stadsarchief Amsterdam, de opdrachtgevers, hebben hulp nodig bij het ontsluiten van de middeleeuwse gasthuisarchieven. De opdracht is: **Help ons de middeleeuwse gasthuisarchieven van Amsterdam toegankelijk en actueel te maken voor jongeren. Welke vorm spreekt jongeren aan? Ontwerp een creatief product voor de doelgroep jongeren.**

In verschillende LABS zullen de leerlingen op zoek gaan naar het antwoord op deze vraag. Uiteindelijk creëren ze een creatief product waarmee zij jongeren uitnodigen kennis te maken met deze bijzondere middeleeuwse archieven. De leerlingen doen onderzoek naar de bronnen en werken in de komende LABS toe naar een creatief eindproduct. Een belangrijke vraag hierbij is: Welke mogelijkheden zijn er om onderwerpen uit de middeleeuwen actueel te maken en te verbinden met de belevingswereld van jongeren?

⇒ Presentatie: Docent laat de Animatie zien

Met behulp van de animatie over de middeleeuwse gasthuisarchieven maken de leerlingen kennis met het bronnenmateriaal en de verhalen die in de gasthuisarchieven verborgen liggen.

2. Bronnen en verhalen

⇒ Presentatie: Docent laat het filmpje zien

De erfgoeddeskundige geeft in het filmpje een korte introductie op de gasthuisarchieven die zich in het Stadsarchief Amsterdam bevinden. De presentatie bevat foto's van geselecteerde bronnen.

⇒ Presentatie: Docent bespreekt de inhoud van de bronnen

De kern van het verhaal is dat zich in de Amsterdamse gasthuisarchieven bronnen bevinden, waarin verhalen verborgen liggen over de Amsterdammers uit de middeleeuwen. Deze mensen leefden in een andere maatschappij, maar kregen te maken met vraagstukken die voor ons nog steeds heel herkenbaar zijn.

Echtheid. De verongelukte zegel

Claes Pieterszoon, was ongeveer 70 jaar oud. Toen hij wakker werd op de vroege ochtend van 25 januari 1574 leek hem een doodgewone dag voor de boeg te staan. Hij had rond 8 uur een afspraak waarvoor hij een rentebrief van het Sint Pietersgasthuis bij zich had. Daarna ging hij meteen door naar de Oude Kerk om de mis bij te wonen.

Na de mis verliet Claes de kerk om verder te gaan met zijn dag. Toen stond zijn hart even stil: de brief! Het was zijn taak om de rentebrief in bewaring te houden, maar tijdens de mis was hij zo afgeleid dat hij de brief had laten liggen. Dat was niet best, want zonder die brief zou het gasthuis een jaarlijks bedrag van elf gulden mislopen. Claes deed zijn uiterste best om de brief te vinden. Hij deed een openbare oproep, hij vroeg naar de brief vanaf de preekstoel, hij sprak de minderbroeders aan... maar de dag verstreek en de brief bleef spoorloos. Claes had de hoop al opgegeven, toen de brief een paar dagen later toch ineens tevoorschijn kwam. Symon Gerytszoon, een twaalfjarige kwajongen, had de brief gevonden, meegenomen en de was van de zegels los gepulkt. Op 30 januari moest hij dit bekennen voor de burgemeesters en de raad van de stad. Voortaan zou dit verhaal worden bijgevoegd bij de brief, 'daeraf de zegelen verongelyckt zijn', zodat de rente geldig bleef. Claes zal zich gelukkig hebben geprezen.

Uitleg

Door middel van een zegel konden personen zich identificeren. Daarnaast was het zegel het bewijs dat degene die het zegel aan een document hing het eens was met de inhoud van het document en dat het document echt (en dus geen vervalsing) was.

Tegenwoordig gebruiken we hiervoor een handtekening.

Vragen voor de leerlingen

Heb jij wel eens een handtekening vervalst?

Heb jij wel eens iets belangrijks stuk gemaakt?

Circulaire economie. Niets wordt weggegooid.

In dit testament uit 1536 laat Trijn Dirck Janszoon Hackersdochter alles na wat ze bezit. Ze geeft het minderbroederklooster een ton bier op voorwaarde dat ze op het kerkhof van het klooster begraven wordt. Ook verklaart Trijn dat, wanneer zij sterft, haar zus haar grauwe mantel met bont krijgt en een andere dame krijgt haar dagelijkse pak. Niets wordt dus weggegooid. Al haar andere bezittingen schenkt Trijn aan het Onze Lieve Vrouwegasthuis. Zij hoopt dat haar ziel eerder in de hemel zal komen door deze goede daad.

Uitleg

De laatste tijd hoor je steeds meer over de druk die fast-fashion op het milieu en de maatschappij legt. We willen weer duurzaam kleding produceren en veel mensen kopen daarnaast vintage kleding en spullen.

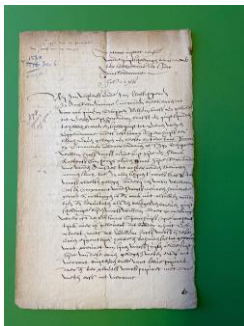
In de middeleeuwen kon je niet zomaar even naar de H&M om een nieuwe outfit te kopen. Fast-fashion bestond nog niet. Stoffen en kleurstoffen waren duur en het loon van de kleermaker was iets waar mensen jaren voor moesten sparen. De meeste mensen hadden daarom een zeer beperkt aantal outfits, namelijk het dagelijkse pak en als je mazzel had een iets chiquer setje. Vooral de dagelijkse kleding was grijs, zonder veel kleur.

In de gasthuisarchieven vinden we testamenteën waarin mensen hun spullen nalaten aan anderen. Alle potten, pannen, bekers en borden krijgen een nieuwe eigenaar. Niets gaat weg. Zo laat Trijn haar grauwe tabbert met pels na aan haar zus en haar dagelijkse pak aan een andere vrouw. De rest van haar spullen gaat naar het gasthuis.

Vragen

Wat doe jij om duurzaam te leven?

Ben jij bereid om tweedehands kleding te dragen?

Ruzie over ramen. De nonnen willen privacy

Hans Spenckhuysen en de pater van het Nieuwe Nonnenklooster hebben een overeenkomst gesloten betreffende hun ruzie over de vensters die Hans Spenckhuysen heeft aangebracht in de achtergevel van zijn huis. Hierdoor kijkt hij nu uit op het erf van de pater. Na bemiddeling door Floris Dirrixzoon, Gherryt van Ducsborge en Cornelis Velt is er afgesproken dat Hans uitstekende schutten of blindvensters zal plaatsen voor zijn ramen, zodat er vanuit zijn huis geen zicht meer zal zijn op de nonnen en op het erf van de pater. Het maakt niet uit of de schutten van ijzer, koper of hout zijn; hij mag het zelf weten maar hij moet ze wel goed onderhouden. Hij zal daarnaast een

ton goed jopenbier overdragen aan het Nieuwe Nonnenklooster. Op de oorkonde van deze overeenkomst hebben de bovengenoemde personen hun handtekening gezet.

Uitleg

Dit is een verhaal over privacy en het nakomen van afspraken. Het gaat over Henk Spenckhuizen, die ruzie heeft met een Nonnenklooster. Hij heeft een huis naast de binnenplaats van het Nieuwe Nonnenklooster gekocht. Het was gebruikelijk dat de gebouwen rondom kloosters geen ramen hadden, zodat de nonnen de nodige privacy hadden. Dat gold ook voor het huis van Spenckhuizen. Hans hield zich echter niet aan die regel en zette ramen in zijn huis die uitkeken op het terrein van de nonnen.

Vragen

Wat doe jij om jouw privacy te beschermen?

Kom jij jouw afspraken altijd na?

Wat doen we met oma? Oude Lijsgen Pietersdochter

Lijsgen Pietersdochter was ongeveer tachtig jaar oud toen zij in 1552 door meester Reyer Lambert, wellicht haar zoon, naar het St. Pietersgasthuis werd gebracht. Hiervoor moest hij elk jaar dat zij nog leefde, twintig gulden betalen en dat was niet niks! Lijsgen overleed op 25 juni 1555 in het St. Pietersgasthuis. En zoals afgesproken betaalde Reijer Lambertzoon toch het gehele bedrag van twintig gulden over het jaar 1555.

Uitleg

In het archief vinden we verhalen over hoe de Amsterdammers uit de middeleeuwen worstelden met de zorg voor hun bejaarden. Ook tegenwoordig zitten veel mensen wel eens met de handen in het haar als oma niet meer goed voor zichzelf kan zorgen. De zorg voor ouderen is daarnaast ook nog eens ontzettend duur. Dat was in de middeleeuwen niet anders.

Vraag

Welke zorg zou jij willen krijgen als je zo oud bent als Lijsgen?

3. Mindmap

⇒ Presentatie: Docent legt de opdracht uit

De leerlingen zijn d.m.v. de animatie en de verhalen uit de archieven enthousiast gemaakt over het onderwerp. Docent vraagt hen om in tien minuten (ieder voor zich) alle begrippen op te schrijven die zij met de middeleeuwen en middeleeuws Amsterdam associëren. In een klassengesprek inventariseert de docent de voorkennis van de leerlingen op het bord of het digibord, voorlopig als een ongestructureerd woordveld.

Vervolgens worden klassikaal de begrippen geclusterd. Leerlingen kiezen nu een onderwerp uit dit woordveld waar zij verder op door willen associëren. De leerlingen met gemeenschappelijke interesse vormen hierna een team.

De teams krijgen een groot papier en maken een mindmap waarin het gekozen onderwerp centraal staat.

Vanuit dit onderwerp gaan ze in dialoog de mindmap aanvullen.

Instructie:

Schrijf het onderwerp waar jouw mindmap over gaat in het midden. Maak er eventueel een tekening bij.

1. Verbind met kleur takken aan het onderwerp. Elke hoofdtak krijgt een eigen kleur
2. Gebruik één woord per tak. Zorg dat de tak verbonden is met het hoofdonderwerp
3. Verbind grote takken met subtakken.
4. Blijf tekenen
5. Welke vragen komen er op over middeleeuws Amsterdam?

Deze mindmap gebruik je als 'mindmap-out', waarbij gedachten uit de hoofden van de leerlingen op papier context krijgen.

4. Creatieve opdracht. Maak een Gifje

⇒ Presentatie: Docent legt de creatieve opdracht uit:

Ieder team maakt een Gifje met de mobiele telefoon of tablet. De opdracht is om een herkenbaar moment te kiezen en dit te verwerken tot een Gifje met middeleeuwse en hedendaags elementen. De middeleeuwse bronnen (bijlage) zijn hierbij inspiratie.

Een Gif is een korte video zonder geluid die bij herhaling kan worden afgespeeld. Gifs worden vooral gebruikt op sociale media. Het is eenvoudig om in WhatsApp zelf een Gifje te maken:

Gif maken van bestaande video

Maak in WhatsApp een Gif met een eerder gemaakte video:

- Open WhatsApp.
- Tik op het tabblad **Chats**.
- Tik op de chat met de persoon die u wilt verblijden met een zelfgemaakte gif.
- Tik op het pictogram van een paperclip > **Galerij** (Android) of het plusteken > **Foto- en videobibliotheek** (iOS).
- Open de juiste map en selecteer de video waarvan u een gif wilt maken.
- Tik op de grote afspeelknop in het midden om de video te bekijken.
- Gifjes zijn altijd kort en mogen daarom maximaal zes seconden duren. [Kort de video in](#) door de schuifjes bij de filmstrook naar links en/of rechts te slepen.
- Tik rechtsboven op **GIF**. Niet zichtbaar? Het filmpje is dan langer dan zes seconden.
- De Gif speelt af. Tik op de verzendknop.

Gif maken van nieuwe video

Maak via WhatsApp een video en verstuur 'm als Gif:

- Open WhatsApp.
- Tik op het tabblad **Chats**.
- Tik op de chat met de persoon die u wilt verblijden met een zelfgemaakte Gif.
- Tik op het pictogram van de camera.
- Tik op de grote cirkel om een video te starten en houd uw vinger op het scherm om te blijven filmen.
- Haal uw vinger van het scherm als u niet meer wilt opnemen.
- Gifjes zijn altijd kort en mogen daarom maximaal zes seconden duren. [Kort de video in](#) door de schuifjes bij de filmstrook naar links en/of rechts te slepen.
- Tik rechtsboven op **GIF**. Niet zichtbaar? Het filmpje is dan langer dan zes seconden.
- De Gif speelt af.

Ook Gif Me! Is een laagdrempelige app om snel een Gifje te maken ne te delen evenals speciale tools hiervoor op Instagram (Boomerang) en Gif maker

5. Reflectie

⇒ PP: Docent bespreekt het proces.

Welk moment hebben jullie uitgekozen?

Hoe ging de samenwerking?